

„... hiteles adatok alapján írássék meg.”^[1]

„Az úgynevezett proletárdiktatúra elsősorban a nemzeti állami és jogrend megbontására törekedett, és azok legveszedelmesebb ellenségeként jelentkezett, ennél fogva működéséből a tanulságok levonása és az ellene való védekezés nyilvánvalólag állami feladat. Ebben az esetben pedig mi sem természetesebb annál, hogy e mozgalomra vonatkozó és első sorban állami célokat szolgáló adatgyűjtést az állam szervezze meg.”

Csánki Dezső és a Tanácsköztársaság történetére vonatkozó adatgyűjtés céljából alakított Országos Bizottság a Magyar Országos Levéltárban

Bevezetés

Néhány héttel azután, hogy Horthy 1919. november 16-án a Nemzeti Hadsereg élén bevonult Budapestre és megalakult az Antant által is elismert Huszár-kormány, 1919. december 5-én Budapesten, a Központi Városházán tartotta alakuló ülését a „Tanácsköztársaság történetére vonatkozó adatok gyűjtésére szervezett Országos Bizottság,” amelyben szinte valamennyi minisztérium és kormányzati szerv képviseltette magát.

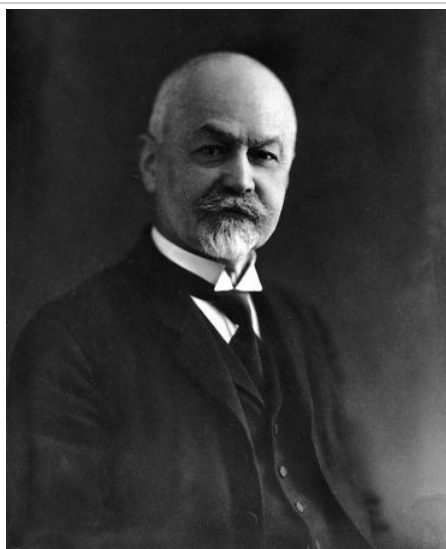
A hatalom birtoklásáért folytatott pozícióharcban egymással komolyan rivalizáló jobboldali csoportosulások mindegyike egyetértett abban, hogy szükség van a Tanácsköztársaság létrehozásában, működtetésében érintettek felelősségre vonására. Nem utolsó sorban azért, mert a háborús vereségek egyik fő okának az 1918-1919-es forradalmakat tekintették. A számonkérés több formában és több forrásból már a Tanácsköztársaság leverése után megindult, a hadsereg feladatának tekintette a rendteremtést, a közrend és az állambiztonság fenntartását. Horthy külön rendeletekben szabályozta, hogy szükség szerint a katonaság polgári személyek ellen is eljárhat. Bár szembe helyezkedett a fővezérség és a kerületi katonai parancsnokságok polgári perekbe történő beavatkozásával, a Friedrich-kormány a számonkérés jogi háttérét teremtette meg, amikor 1919. augusztus 19-én rendeletet bocsátott ki a gyorsított bűnvádi eljárásról, mellyel kriminalizálta a Tanácsköztársaság eseményeit és az abban részt vevőket. Megindultak az internálások, melyek a társadalomra veszélyesnek gondolt egyének elkülönítését szolgálták. 1919 decemberében a Huszár-kormány lehetővé tette, hogy bírósági ítélet nélküli, egyszerű rendőrségi eljárással is lehessen internálást lefolytatni. Működtek az igazolóbizottságok, az előzetes cenzúra, a polgári és katonai szervek egyaránt kommunistákra vadásztak. A „kommunista” azonban tág fogalom volt: nem csak az került gyanúba, aki a Tanácsköztársaság alatt valamilyen tisztséget vállalt, hanem az is, akiről a környezete, vagy éppen egy haragosa állította, hogy kommunista.

Horthy az 1920. január 25-ei nemzetgyűlési választások előtt minden eszközzel igyekezett stabilizálni helyzetét. A szegedi kormány belügyminisztériumának ellenforradalmi és politikai hírszerző osztályai a budapesti áttelepülés után is folytatták munkájukat. Az adatgyűjtés egyik színtere lehetett az a polgári közigazgatás szervezeteinek jelentéseit gyűjtő bizottság, amely az ekkor a Belügyminisztériumnak alárendelt Magyar Országos Levéltár vezetésével és infrastrukturális háttérével működött.

Beniczky Ödön belügyminiszter 380/1920. B. M. számú körrendeletében értesítette a városi és vármegyei törvényhatóságokat, hogy „a minisztertanács méltányolva annak fontosságát, hogy az elmúlt bolsevik rémuralom (ún. proletárdiktatúra) története minden vonatkozásban kiderítve annak idején hiteles adatok alapján írássék meg, és e gyászos emlékü mozgalom social politikai tanulságai a magyar nemzet consolidatioja és jövőjének biztosítása érdekében értékesítenek, az 1919. évi szeptember 18-án tartott ülésében előterjesztésemre, a [proletárdiktatúra] történetének megírásához szükséges minden irányban kiterjedő adatgyűjtés megszervezését kormányfeladatnak nyilvánította és ezen munkálatoknak az általa elfogadott irányelvek szerint való megindítására és végrehajtására engem hatalmazott fel.” A végrehajtandó feladat koordinálásával tekintélyes szakembert, Dr. Csánki Dezsőt, a Magyar Országos Levéltár igazgatóját bízták meg, aki helyettes államtitkárként elnökölt a Bizottságban. A fent említett rendelet hivatalos megfogalmazása szerint, mivel a proletárdiktatúra az állami és jogrend megbontására törekedett, ezért a tanulságok levonása és a védekezés is állami feladat, melyben az ország hatóságainak, testületeinek, köztintzményeinek és azok munkatársainak is részt kell venniük: valamennyi törvényhatóságban a megbízott tisztviselő vezetésével kell összegyűjteni az adatokat, és azokat az Országos Bizottsághoz továbbítani. Az összegyűjtött anyag az Országos Levéltár őrizetébe kerül.

A nagy létszámú Országos Bizottság Csánki vezetésével választotta meg az intéző bizottságot, amely 1920. január 8-án a Központi Statisztikai Hivatalban tartotta első, alakuló ülését.

A belügyminisztériumi körrendelet után Csánki Dezső - aki maga is szenvedett személyes sérelmeket a Tanácsköztársaság időszaka alatt - 1920. március 16-án kelt körlevelében fordult a törvényhatóságokhoz, melyben tájékoztatást kért a megkezdett adatgyűjtésekről, illetve arról, ki lesz a kapcsolattartó személy, akihez a bizottság közvetlenül fordulhat. Egyúttal mellékletben megküldte az adatgyűjtés módjára vonatkozó központi utasítást, valamint az egyes igazgatási területekre vonatkozó részletes vázlatot.

Csánki Dezső

Az utasítás külön felhívta a törvényhatóságok vezetőinek figyelmét, hogy a gyűjtést országosan egységes elvek szerint kell végezni - erre vonatkozólag adott részletes iránymutatást a több oldalas irat. Az Országos Bizottság elképzelései szerint az adatfelvételt, adatszolgáltatást az egyes intézmények szintjén kellett kezdeni, azokat törvényhatóságokként - kiemelt fontosságú ügyek esetén az eredeti iratokat mellékelve - egy kézben kellett összegyűjteni. Egy erre kijelölt

hivatalnoknak kellett azután elkészítenie a hozzá beérkező iratokból összefoglaló jelentését, majd az egész anyagot továbbítani az Országos Bizottsághoz. Az országos gyűjtést - legalábbis a kimondott szó szintjén - nem sablonos jelentések újabb tárházának szánták a szervezők, hanem részletes (esetlegesen az addigi és párhuzamosan folyó számonkérési eljárások során fel nem tárt) adatokat akartak begyűjteni: „Igen erősen hangsúlyozzuk azonban, hogy nem száraz aktaszerű jelentéseket kérünk, hanem jellemző feldolgozásokat, amelyek nemcsak az aktákat szólaítatják meg, hanem a fontos eseményeket jelentőségük szerint kidomborítják és kiterjeszkednek az olyan jellemző apróságokra is, amelyekről írásos feljegyzés nem maradt. A hivatalos aktaanyag összegyűjtése mellett tehát még fontosabb feladat az egyéni gyűjtés, a jellemző tényeknek és beszélgetéseknek összegyűjtése, hogy az utókornak azok is megmentessenek.” Külön felhívták a figyelmet a lényegi kérdések és a kevésbé fontos apróságok elkülönítésének szükségességére, és elvárták a gyűjtést végző hivatalnokok magyarázó kiegészítéseit is. „Nem pletykákat akarunk összeszedni, nem elfogult emberek tendenciózus jelentéseit óhajjuk összegyűjteni, ezért kérjük, ne méltóztassanak megengedni, hogy különösen az egyéni gyűjtés és az összefoglaló jelentések kapcsán olyan adatok jussanak a gyűjtés anyagába, amelyek alkalmasak az objektív történetírás félrevezetésére. Épp ezért köszönettel vesszük az olyan egyes írásokhoz csatolt kritikai megjegyzéseket is, amelyek az író esetleges elfogultságára, tévedéseire, helytelen megítéléseire vonatkoznak. Az ilyen megjegyzések az illető irathoz csatolandók és aláírással látandók el.”

Ugyancsak kérték a helyi sajtótermékek, újságok, plakátok, nyomtatványok, tárgyi emlékek beszolgáltatását és továbbításukat az Országos Levéltárba.

Azon személyek működéséről is kértek adatokat, akik a Tanácsköztársaság fennállása alatt a rendszert támogatták tevékenységükkel. Az igazságszolgáltatás körébe tartozó szervek (ügyészségek, bíróságok, büntetés végrehajtás) adatgyűjtését azonban a törvényhatóságoktól függetlenül kezelték, azok saját felsőbb szerveiknek küldték meg jelentéseiket, amelyeket azután központilag juttatott el az igazságügy minisztérium az Országos Bizottsághoz. Ugyanakkor nem zárható ki, hogy a törvényhatóságoktól begyűjtött adatok is eljuthattak ezen az úton az igazságügyi hatóságokhoz. Már 1919 augusztusában megkezdődtek vagy előkészítési stádiumban voltak azok a polgári és katonai perek, amelyek a proletárdiktatúra működtetői (népbiztosok, vöröskatonák, a Lenin-fiúk, kommunista funkcionáriusok) ellen indultak.

Megjegyzendő, hogy az ügyészség nem csak az 1919-es Tanácsköztársaság, hanem az 1918-as forradalom után létrejött hatalmi struktúrát is törvénytelennek tekintette, így például gyilkosságként kezelte a Tanácsköztársaság alatt hozott halálos ítéleteket, rablásként a kisajátításokat. Ily módon nagy mennyiségű peres akta érkezett a bizottsági adatgyűjtéshez az igazságügy minisztériumból.

Hasonló módon a statisztikai jellegű adatgyűjtést a Központi Statisztikai Hivatalhoz irányították.

Az útmutató utolsó bekezdése rendelkezett az adatszolgáltatás határidejéről is: legkésőbb 1920. szeptember 1-jéig be kellett (volna) küldeni az adatokat. Ezt a határidőt azonban a legtöbb törvényhatóság nem tudta tartani.

A 2. számú melléklet tartalmazta az adatgyűjtés részletes vázlatát: 17 fő témacsoportot különböztettek meg, ezen belül sorolták be az egyes ágazatokat, intézményeket, melyek a társadalmi- gazdasági-kulturális élet szinte minden terét lefedték. Az erősen ideológiai jellegű bevezető fejezetek után (a bolsevizmus előkészítése, története, külpolitikája, hadügye) következtek a gyakorlatiasabb témák: a gazdasági élet, közigazgatás, vallásügy, igazságszolgáltatás, közoktatás- és közművelődésügy, egészségügy, közlélemezés, lakásügy, a szereplő egyének és azok életrajzai, a bolsevista üzemek, ellenforradalmak, a megszálló csapatok és a bolsevizmus, a bolsevizmus után folytatott agitáció és a nyomdatermékek. A témacsoportok szinte mindegyikében felbukkan a proletárdiktatúra adott témához kapcsolódó ideológiai háttérre vonatkozó kérdés: rákérdez a gazdasági életre vonatkozó elvekre, vagy a kultúrpolitikai reformtervekre. Fontos pont az ügyvezetett bizalmi rendszer és a polgári megbízottak szerepe: a hadügynél épp úgy szerepel ilyen bejegyzés, mint a közigazgatásban a házbizalmiak és utcai felügyelők (házfelügyelők), vagy a közművelődésben a művelődési megbízottak és államosító megbízottak. A XIII. fejezet - „Szereplő egyének és azok életrajzi adatai” - nem hagy kétséget afelől, hogy minden lehetséges gyanúsítottat számba akartak venni: a népbiztosok, politikai megbízottak mellett külön sor foglalkozik az „exponált egyéniségekkel”, és kéri a bolsevikok lehetőleg teljes névjegyzékét is.

Az első visszajelzések alapján Csánki Dezső újabb körrendeletet adott ki a törvényhatóságok részére 1920. május 28-án, amelyben pontosította az előzőekben leírtakat: nem kívánják, hogy minden törvényhatóságban egyetlen ember végezze a gyűjtést, hisz ez rengeteg munka, központi hatóságot pedig az ország helyzete miatt nem tudnak erre felállítani. Javasolják, hogy alakuljanak helyi bizottságok az adatgyűjtés megszervezésére, helyi szakemberek bevonásával. „Például egy járási székhelyen a közigazgatási részt a járási főszolgabíró támogatásával egy felkért ún. a gazdasági életre vonatkozó valamelyik földbirtokos vagy intéző, a vallás- és közoktatásügyre vonatkozó egy lelkes vagy tanár, a közegészségügyit a járási tisztí orvos stb. gyűjthetik össze.” Fontos, hogy a törvényhatóság vezetői teljes tekintélyükkel a gyűjtési munkálatok mellé álljanak. Csánki ismételt felhívta a figyelmet az Országos Bizottság részére történő adatszolgáltatás időpontjára, 1920. szeptember 1-jére.

Az adatgyűjtés helyi és országos szinten is erősen akadozott. Csánki Dezső 1920 karácsonya előtt néhány nappal - látván a jelentések beadása körüli országos késlekedést - a legegyszerűbb megoldást választotta: meghosszabbította a beadási határidőt, egyben sürgős tájékoztatást kért az adatgyűjtés pillanatnyi állapotáról. A törvényhatóságoknak legkésőbb 1921. március 1-ig kellett jelentéseiket betérjeszteniük.

Csánki Dezső 1921. március végén 33 oldalas összesítő jelentést készített a belügyminiszternek a „Tanácsköztársaság történetére vonatkozó adatok gyűjtésére szervezett Országos Bizottság” addigi működéséről. Ebben tájékoztatta a minisztert arról, hogy az intéző bizottság megalakulása óta hat ülést tartott, az adatgyűjtési munkálatok minden törvényhatóságnál folyamatban vannak - az 1920 végére, majd 1921 elejére kiszabott határidőket azonban alig néhány törvényhatóság tudta csak tartani. A fentebb már említett, külön szisztemában gyűjtött bírósági-ügyészségi iratanyagok másolatai azonban beérkeztek 1920 folyamán. A gyűjtés újabb és újabb határidő módosítások után 1923-1924-re kiűlladt, messze nem sikerült a kitűzött célt elérni, bár így is tekintélyes mennyiségű iratanyag gyűlt össze az Országos Levéltárban. A gyűjtőmunka lassú feledésbe merülésének politikai okai is voltak: az 1920-as évek elején Horthy kormányzóvá választása után a Bethlen-féle konszolidációs időszakban az államhatalom stabilizálódott. Az 1921. évi III. törvénycikk „az állami és társadalmi rend hatékonyabb védelméről” büntetnek tekintette a kommunista szervezkedést, de egyúttal a hadseregbe olvasztott különítményesek kordában tartásához is megadta a jogi kereteket. 1924-re lassan véget ért az internálások, kialakultak a karhatalom és az államnvédelem szervei, tisztázódtak az egymással rivalizáló különböző katonai és polgári titkosszolgálatok feladat- és hatáskörei, bár átfedések továbbra is voltak.

Ugyanakkor a törvényhatóságok számára a kiadott adatgyűjtés csak sokadik volt a végrehajtandó utasítások listáján, a közigazgatás tényleges újjászervezése és a mindennapi feladatok koordinálása lekötötte minden kapacitásukat. A gyűjtés folyamata nagy mértékben függött annak a törvényhatóság által megbízott hivatalnoknak a szubjektív hozzáállásától, személyes elkötelezettségétől is, aki a munkát helyi szinten végezte.

Az alábbiakban közölt iratok a Sopron thj. városra vonatkozó gyűjtéssel megbízott dr. Házi Jenő főlevéltáros által hátrahagyott iratcsomóból származnak. Valamennyi kiemelés az eredeti iratban is szerepel, illetve dr. Házi Jenő ceruzával az iratra vezetett ügyviteli emlékeztető feljegyzéseit itt nem közöljük. Az átirás szöveghű, a szövegközlésnél a mai helyesírás szabályait vettük figyelembe.

Források

1.

Belügyminisztériumi körrendelet a törvényhatóságokhoz a Tanácsköztársaság történetére vonatkozó adatgyűjtés céljából alakított Országos Bizottságról

Budapest, 1920. január 2.

380/1920 B.M. körrendelet

IX.

Az ún. Tanácsköztársaság történetére vonatkozó adatgyűjtés céljából alakított Országos Bizottságnak a törvényhatóságok részéről való támogatása

Valamennyi vármegyei és városi törvényhatóság közönségének.

A minisztertanács méltányolva annak fontosságát, hogy az elmúlt bolsevik rémuralom (ún. proletárdiktatúra) története minden vonatkozásában kiderítve annak idején hiteles adatok alapján írássék meg, és e gyászos emlékü mozgalom szociálpolitikai tanulságai a magyar nemzet konszolidációja és jövőjének biztosítása érdekében értékesítenek, az 1919. évi szeptember hó 18-án tartott ülésében előterjesztésemre, a történetének megírásához szükséges minden irányban kiterjedő adatgyűjtés megszervezését kormányfeladatnak nyilvánította, és ezen munkálatoknak az általa elfogadott irányelvek szerint való megindítására és végrehajtására engem hatalmazott fel.

Az úgynevezett proletárdiktatúra elsősorban a nemzeti állami és jogrend megbontására törekedett, és azok legveszedelmesebb ellenségeként jelentkezett, ennél fogva működéséből a tanulságok levonása és az ellene való védekezés nyilvánvalólag állami feladat. Ebben az esetben pedig mi sem természetesebb annál, hogy e mozgalomra vonatkozó és első sorban állami célokat szolgáló adatgyűjtést az állam szervezze meg.

Mivel az emberi társadalom egyetemes evolúciójának általános szempontjából a magyarországi bolsevik mozgalom világtörténeti jelentőséggel is bír, ennél fogva annak hiteles megvilágításával nemzetközi kötelezettséget is teljesítünk.

Mint hogy az adatok lehető teljes összegyűjtése csak az ország erre hivatott hatóságainak, testületeinek, közintézményeinek, nemkülönben kiváló szakembereinek együttes lelkes közreműködésétől remélhető, ennél fogva ezen nagy feladat végrehajtására a jelentőségüknél fogva erre hivatott hatóságok, testületek és közintézmények képviselőiből valamint az erre kiválasztott szakemberekből országos bizottságot szerveztem.

Az országos bizottság, melynek elnökévé dr. Csánki Dezső h. államtitkárt, az Országos Levéltár főigazgatóját, közismert történetírót, előadójává pedig dr. Illosvay Bálint belügyminisztériumi miniszteri tanácsost neveztem ki, - megalakulván, a legrövidebb időn belül megkezdte működését.

Az országos bizottság az egész országot felölelő adatgyűjtés érdekében különös fontosságot tulajdonít a törvényhatóságok közreműködésének. Minden törvényhatóságban, úgy az ottani közhatóságokat, valamint testületeket és az erre hivatott magán egyéneket a törvényhatóság első tisztviselőjének vezetése mellett ezen munkálatokba bevonni tervezi. A törvényhatóságok ebbeli munkáját az adatgyűjtés egységessége érdekében önként érthetőleg az országos bizottság irányítaná.

Az összegyűjtött és megfelelőleg rendezett anyag megőrzés és kezelés végett az országos levéltárba fog elhelyeztetni, és az anyag elsődleges feldolgozásáról és bizonyos korlátok között való közzétételéről hozzájárulással az országos bizottság fog gondoskodni.

Midőn az országos bizottság céljairól és megalakulásáról a fentiekben tájékoztatom, egyúttal a magam részéről külön is felkérem a törvényhatóságokat az országos bizottság oadaadó támogatására.

Meg vagyok győződve, hogy a törvényhatóságok hagyományos és törhetetlen hazafias érzése értékelni fogja e munkának jelentőségét, és hozzá fog járulni ahhoz, hogy a munkálat minél teljesebb és tökéletesebb legyen és így biztosítva legyen annak sikere a nemzet, az emberiség és a tudomány számára.

Budapest, 1920. évi január hó 2-án

Benitzky

Jelzet: MNL GYMSM SL XV-86-I-343. - Stencil másolat, hátoldalán Sopron szabad királyi város tanácsának érkeztető bélyegzője 0532 sz. Érk.: 1920. január 10.

2.

Csánki Dezső levele Sopron város polgármesteréhez az adatgyűjtés megkezdéséről

Budapest, 1920. március 16.

Az ún. Tanácsköztársaság történeti

adatainak gyűjtésére szervezett

Országos Bizottság

I. Vár, Orsz. Levéltár Országház utca 28.

19/1920. sz.

A minisztertanács a bolsevizmusra és a proletárdiktatúrára vonatkozó adatok gyűjtését államfeladatnak nyilvánítván, e gyűjtés megindításával a belügyminisztert bízta meg, aki e célra országos bizottságot szervezett. Mint hogy azonban a fővárosból a bolsevizmus vidéki történetére vonatkozó adatok gyűjtése szinte lehetetlen, a belügyminiszter úr 380/1920. sz. rendeletével a törvényhatóságok első tisztviselőit bízta meg a helyi gyűjtés megszervezésével. E rendelethez kapcsolódva az országos bizottság nevében arra kérem Címedet, szíveskedjék az országos bizottságot a gyűjtés megindítása érdekében tett lépésekről és arról értesíteni, hogy az e kérdést illető további teendőket illetőleg kihez forduljunk?

Vagyok bátor e soraimhoz mellékelve a gyűjtés egyöntetűségének biztosítására szolgáló *utasítást*, valamint a gyűjtés anyagát és beosztását tartalmazó *tervezetet* is Címednek szíves mihez tartás végett megküldeni.

Budapest, 1920. márc. 16-án

Dr. Csánki Dezső

h. államtitkár

a bizottság elnöke

A város polgármesterének

Sopron

Irat jelzete: MNL GYMSM SL XV-86-I-343. - Stencil másolat, előlapon: Sopron szabad királyi város tanácsának érkeztető bélyegzője 4997 sz. Érk.: 1920. márc. 21. + 2 melléklet, XVI. 43/920

***

1. sz. melléklet

Központi utasítás a törvényhatóságok számára az adatgyűjtés módjáról

Utasítás a törvényhatóságok gyűjtésének irányítására.

A magyarországi bolsevizmus és proletárdiktatúra történetére vonatkozó adatok gyűjtésére alakított országos bizottság súlyt helyez arra, hogy a gyűjtés az ország egész területén *egységes elvek szerint* egyöntetűen történjen. Ezért arra kéri az egyes törvényhatóságok területein a helyi gyűjtést végző szerveket és azok vezetőit, hogy az országos bizottság részéről összeállított *beosztási tervzetet* tanulmányozva szíveskedjenek arról gondoskodni, hogy az ott feltüntetett anyag minden vonatkozásában feldolgozásra kerüljön.

A helyi gyűjtésnek természetesen nem lehet célja, hogy központi gyűjtésre háramló feladatokat elvégezze. Dolgozza fel azonban *mindazt, ami az illető törvényhatóságra* vonatkozik. E tekintetben az egyes kérdéseket illetőleg *összefoglaló jelentéseket* is készíthet (pl. a tanúgyről, a földfelosztásról, üzletek szocializálásáról, vörös őrségről, stb.), az országos gyűjtésnek azonban nem lehet egyedüli célja az, hogy ilyen összefoglaló jelentéseket kapjon. Ha pl. az iskolákról ilyen, egy egész megye területére vonatkozó jelentés készül, ez nem teszi fölöslegessé azt, hogy a nevezetesebb elemi- és minden közép- és szakiskola *jelentése* is beküldessék. A fontosabb jelentőségű ügyeket illetőleg pedig *az eredeti okmányok, iratok, jegyzőkönyvek, illetve azok hiteles másolatai* is melléklendők az összefoglaló jelentésekhez. Pl. a földbirtok felosztására vonatkozó anyag nemcsak a maga egészében tekintendő át, tárgyalva a földosztási mozgalom keletkezését, fejlődését, majd a földosztás következményeit is, hanem kívánatos, hogy egyes, a mozgalom által erősebben érintett földbirtokokról az aprólékos, jellemző részletek följegyzésével külön-külön is készüljenek jelentések. Még inkább áll ez az egyes gyárakra vagy pénzintézetekre. A gyűjtés tehát *az anyag egyes részeinek megfelelően külön-külön indítandó meg*, e külön gyűjtések azonban egy kézben futván össze, végre egy *összefoglaló jelentésben dolgoztatnak fel*. A törvényhatóság a gyűjtés eredményét azután úgy szolgáltatja be az országos bizottságnak, hogy *gyűjtésének alapját ez az összefoglaló jelentés alkotja. Hozzá fűződnek az egyes külön jelentések és a mellékelt kiemelkedő iratok, ez utóbbiak esetleg másolatban*. Minden szakot illetőleg ez a gyűjtés külön-külön intézendő, a mi azonban nem zárja ki azt, hogy a *törvényhatóság a maga proletárdiktatúra alatti történetéről* összefoglaló feldolgozást ne küldjön be.

Igen erősen hangsúlyozzuk azonban, hogy nem száraz aktaszerű jelentéseket kérünk, hanem *jellemző feldolgozásokat*, amelyek nemcsak az aktákat szóllaltatják meg, hanem a fontos eseményeket jelentőségük szerint kidomborítják, és kiterjeszkednek az olyan *jellemző apróságokra* is, amelyekről írásos feljegyzés nem maradt. A hivatalos aktaanyag összegyűjtése mellett tehát még fontosabb feladat az *egyéni gyűjtés*, a jellemző tényeknek és beszélgetéseknek összegyűjtése, hogy az utókornak azok is megmentessenek. Ez lesz a gyűjtésnek kétségtelenül nehezebbik része. Aki azonban e részben az adatok összegyűjtésével megbíztatik, gyakoroljon kritikát az adatok jelentőségének megbírálásában, és ne szolgáltasson be olyant, ami tényleg nem jelentős. Az apróságoknál pedig kiemelendő az összefüggés, amely őket jellemzővé teszi; ilyenkor tehát az adat kellő beállítására is megfelelő gond fordítandó.

A *gyűjtés keretébe tartoznak még* különösen a helyi sajtótermékek, újságok, felhívások, falragaszok, blanketták, igazolványok, stb., stb. ami még kiegészíthető egyes hatóságok gépirásos sokszorosított vagy írott utasításaival, szabályzataival, továbbá tárgyakkal, emlékekkel, jelvényekkel, pénzekkel és képekkel stb., stb. E tekintetben semmi hivatalos kiadvány sem olyan jelentéktelen, hogy beszolgáltatása nem volna érdemes. Kérjük mindazon nyomtatványok beküldését is, amelyek a törvényhatóság proletárdiktatúra alatti történetével foglalkoznak.

Kívánatos az is, hogy az egyes megyék területén mindazon *nagy- és kisközségek külön történetéről* is készüljön összefoglaló jelentés, amelyek valami módon *erősebben* kerültek bele az események árájába. Sőt az országos bizottság azt óhajtáná, hogy azokról is készüljön ilyen, amelyek csodálatos módon *távol maradtak* a forradalmi mozgalomtól, így annál jobban érzékelhető legyen, hogy a helyi viszonyoknak megfelelően helyenként mennyire változatosan alakultak az állapotok.

Ámbár a mellékelt tervzet külön fejezetet szentel az *előzményeknek a kommunizmus gyászos következményeinek, a Tanácsköztársaság bukása után folyt kommunista agitációnak s a forradalmi mozgalomban szerepelt egyéniségeknek* is, s így ezek jelentősége már ott kifejezésre jut, mégis szükségesnek tartjuk a törvényhatóságok figyelmét erre külön is felhívni. Az utóbbihoz figyelembe veendő az esetleges *igazoló eljárások adatai* is. Azokról az egyénekről, akiket az ún. Tanácsköztársaság alatt tanúsított magatartásuk miatt fegyelmi úton hivatalvesztésre ítélték, külön egyéni lapot kell készíteni. Ezeket kiemelendő az illető szereplése a proletárdiktatúra alatt, valamint előzetes viselkedése: része az előkészítésben vagy az esetleges személyi ellentét, avagy más ok, amely ebbe az irányba sodorta, lehető jellemzéssel.

A bűnvádi úton elítéltekről, valamint általában az igazságszolgáltatás körébe tartozó adatokról az adatgyűjtést az igazságügyi hatóságok (államügyészek, bíróságok) külön teljesítik. Az igazságügyi hatóságok jelentéseiket és ezek mellékleteit nem a törvényhatóságokhoz juttatják, hanem saját felügyelő hatóságaik közvetítésével az igazságügy minisztériumhoz terjesztik fel. Az igazságszolgáltatásra vonatkozó anyaggyűjtés tekintetében tehát a törvényhatóságoknak csupán az a feladatuk, hogy az igazságügyi hatóságokat támogassák, s velük közölik azokat az adatokat, melyek egyes közigazgatási szerveknek (direktóriumoknak, stb.) az igazságszolgáltatásba való beavatkozására vonatkoznak.

A *statisztikai gyűjtést* a központi statisztikai hivatal végezvén, az ez irányú adatok beszolgáltatása a statisztikai hivatal által szétküldött kérdőívek révén történik s a válaszok egyenesen a statisztikai hivatalnak küldendők be.

Végre azonban felhívjuk a gyűjtéssel foglalkozó szerveket a *szigorú kritikára* is. Nem pletykákat akarunk összeszedni, nem elfogult emberek tendenciózus jelentéseit óhajtjuk összegyűjteni, ezért kérjük, ne méltóztassanak megengedni, hogy különösen az egyéni gyűjtés és az összefoglaló jelentések kapcsán olyan adatok jussanak a gyűjtés anyagába, amelyek alkalmasak az objektív történetírás félrevezetésére. Épp ezért köszönettel vesszük az olyan egyes írókhoz csatolt *kritikai megjegyzéseket* is, amelyek az író esetleges elfogultságára, tévedéseire, helytelen megítélésére vonatkoznak. Az ilyen megjegyzések az illető irathoz csatolandók és aláírással látandók el.

Minden anyag lehetőleg mielőbb, de legkésőbb 1920. szeptember 1-ig az Országos Levéltárba (l. Vár, Országos Levéltár) szolgáltatandó be, ahol gondoskodás történik annak rendszeres beosztásáról, felállításáról és megőrzéséről. Ugyanoda kell fordulni az országos bizottság elnökéhez *dr. Csánki Dezső* h. államtitkár, orsz. levéltári főigazgató úrhoz egyébe a gyűjtést illető kérdésekben is. Az igazságügyi és statisztikai anyag beszolgáltatási módjáról és határidejéről az igazságügy minisztérium, illetve a központi statisztikai hivatal külön intézkednek.

Irat jelzete: MNL GYMSM SL XV-86-I-343.

***

2. sz. melléklet

Központi utasítás a törvényhatóságok számára az adatgyűjtés módjáról

Budapest, 1920. március 16.

A magyarországi bolsevik mozgalom történetére vonatkozó adatgyűjtés vázlata

I. A bolsevizmus előkészítése

Az oroszországi foglyok bolsevizmusa

Hazatérésük és a tanok átültetése

A hazai antimilitarista akció

A [popup title="gallilei [] kör" format="Default click" activate="click" close text="Galilei kör: Szabadgondolkodó – szabadkőműves, baloldali – egyetemi hallgatók egyesülete Budapesten, 1908 és 1919 között, az első világháború alatt háborúellenes, pacifista álláspontot képviselt, egyes tagjait illegális röpiratok szerkesztése miatt 1918-ban börtönre is ítélték, a Tanácsköztársaság bukása után feloszlatták"] (szabadkőművesség) agitációja

A radikális szocialista és kommunista sajtó agitációja

Az októberi forradalom előkészítése

A leszerelés és a hadsereg felbomlasztása

A belgrádi fegyverszünet

A földosztási mozgalom

A szocializálási mozgalom

A polgárság lefegyverzése

A szocialista szervezkedés

A kommunista aknamunka

II. Története

A tanácskormány alakulása

Az első hónap

Húsvétől a júniusi ellenforradalomig

A rendszer vonaglása

A bukás

III. Külpolitika

A világforradalom reménye és a külföldi propaganda

Orosz összeköttetések

Olasz összeköttetések

Bécsi összeköttetések

Müncheni összeköttetések

Hamburgi összeköttetések

Propaganda a megszállott területeken

Érintkezések az antant-missziókkal

IV. Hadügy

A munkássereg felállítás

Egyéb elemek (nacionalista és külföldi internacionalista elemek) a vörös hadseregben

A tiszti és vezérkar szerepe

A bizalmi rendszer és a polgári megbízottak

A hadseregszervezés

A hadsereg élelmezés

A muníciógyártás

A főhadiszállás

A hadsereg az elfoglalt területeken

A tiszántúli hadjárat

A felvidéki hadjárat

Tiszai katasztrófa

V. A gazdasági élet

A hirdetett elvek (a proletár ideológia)

Népgazdasági tanács

Pénzügyi politika (bankjegy kibocsátása)

A bankok szervezete

A lefoglalt és ellopott vagyon

Az értékpapírok

Az ékszerek

A bélyeggyűjtemények

Az utalványozás

Az állami jövedelmek
A földbirtok kommunizálása
A kiscgazdák
A gazdasági cselédek és munkások
Kollektív szerződések
A házak kommunizálása
A gyárak kommunizálása
Ipari munkabérek emelése
Termelési költségek emelkedése
Szociális termelés
A kisipar
A kereskedelem kommunizálása (az üzletek leltározása)
Az áruelosztás
A lánckereskedelem és a batyuzás
A központok
Az általános fogyasztási szövetkezet
A termelés egyes ágaiban okozott kár felbecslése
Az állam kárának felbecslése
A falu rezisztenciája

VI. Közigazgatás

A központi tanácsok és a szovjet
Az egyes népbiztosságok
Közalkalmazottak Országos Szövetsége
A főváros igazgatása
A direktóriumok
A munkástanácsok
Házbizalmiak és házfelügyelők (utcai biztosok)
A szakszervezetek.
A vasút
A posta
A vörös őrség
A terrorcsapatok

VII. Vallásügy, egyházi élet

Az állam és egyház viszonya
Az egyházi vagyon likvidálása (alapítványok)
A vallásoktatás kiküszöbölése az iskolából
A felekezeti oktatás megszüntetése
A szerzetesrendek és a papság üldözése

VIII. Igazságszolgáltatás

[Megjegyzés: E fejezet keretébe tartozó részben az anyaggyűjtés az igazságügyi hatóságok feladata, amelyek jelentéseiket s ezek mellékleteit felügyelő hatóságaik útján az igazságügy minisztériumhoz terjesztik fel.]

Az igazságügyi hatóságok személyzetének magatartása az 1918. évi október hó 31-ik napja után. A szocialista és kommunista szervezkedés, propaganda és terror.

Az államügyészségek és a bíróságok működésének megszüntetése. A személyzet rendelkezési állapotba helyezése, új vezetők és új munkaerők alkalmazása, ezek működése.

A régi ügyeket likvidáló bizottságok tagjai és működése.

A forradalmi törvényszék felállítás, székhelyei, személyzete, a munkástanácsok szerepe, a forradalmi törvényszékek bírának kijelölésénél. A vádbiztosságok szervezete és működése. A politikai megbízottak hatásköre az igazságszolgáltatásban.

Eljárás a büntető ügyekben. Vád, védelem, vallatások, kínzások. A büntetések kiszabásának elvei, a büntetések neme és magassága. A protekció és a felekezeti szempont érvényesülése.

A leggyakoribb büntetések a társadalmi osztályok tagozódása szerint. Újrafelvétel, kegyelmezés. Az orvosok szerepe a büntető ügyekben.

Tűz ügyek. Bánásmód, kivégzések.

Kriminológiai intézet

A fiataikorúak ügyeinek ellátása. Gyermekbiztoságok szervezése és működése.

A polgári peres és nem peres ügyek ellátása. A házasságon kívül született gyermekek törvényesítése, az atyaság megállapítása, az együttélésnek házassággá nyilvánítása, a házassági felbontások körül követett gyakorlat.

A telexkönyvi ügyek ellátása, a telexkönyvi forgalom a magántulajdon megszüntetése után, a pénzügyi biztosok szerepe. Az örökösödési és végrehajtási eljárás. A munkaügyi bíraskodás. Az ülnökök bevonása az ítélkezésbe. A sürgős ügyek ellátása, a panaszok.

A közigazgatási szervek beavatkozása az igazságszolgáltatásba. A direktóriumok és egyéb szervek bíraskodása.

A tőzsdebíróságok és más választott bíróságok sorsa.

A büntető és javítóintézetek valamint a bírósági fogházak ügyei. A letartóztatottak elbocsátása a likvidáló bizottságok által. A szökések, az erőszakos kiszabadítások. Változtatások a büntetőintézetek és fogházak rendjében.

Az igazságügyi hatóságok gazdasági ügyében beállott változások, az átalányoknak rendeltetésüktől eltérő felhasználása. A forradalmi törvényszékek költségei, az illetéktelen tételek, pl. étel, ital, stb.

Bűnjelek kezelése, kékpénz kicserélése. A letétkezelés.

Az ún. Tanácsköztársaság bukása után bünvádi felelősségre vont terroristák és más kommunisták lényeges bűncselekményeinek ismertetése.

A proletárdiktatúra alatt tanúsított magatartásukért felelősségre vont igazságügyi személyzet súlyosabb fegyelmi ügyeinek jellemző adatai.

A tanácsrendszer bukása után elkövetett kommunista izgatások

IX. Közoktatás- és közművelődésügy

Kultúrpolitikai, pedagógiai és adminisztratív reformok és reformtervek. Szervezeti átalakítások, hadjárat a tankönyvek ellen

A közoktatásügyi közigazgatás és az államosítási bizottság működése a központban és vidéken (művelődési megbízottak, államosító megbízottak)

Gyermekszórakoztatás, játék- és nappiskolák

Polgári és középiskolák

Szakiskolák

Óvó,- tanító és tanárképzés

Egyetemek, műegyetemek, főiskolák, munkásegyletek

A nemzeti kisebbségek oktatásügye

Iskolai egészségügy: Iskolai és iskolán kívüli testnevelés; nemi felvilágosítás

Ifjúsági irodalom (lapok, könyvek, propaganda iratok tanulók és általában „ifjúságunk” számára)

Diákgazdaság és diákpolitika (bizalmi rendszer a tantestületben és az iskolában)

Országos gyermekjóléti hivatal

Az oktatásügyi bevonása a kommunista propagandába és díjazása. (A tanítói szakszervezet és a V.A.C.Sz. tanítói szakosztálya 1918. őszétől kezdve; tanítók átképzése, felhasználása politikai tevékenységre.)

A propaganda csoport, ill. osztályok (a tudományos propaganda osztály, továbbképző (szabadoktatási) tanfolyamok, ifjúságunk propaganda és a Kommunista Ifjúságunk Szövetsége, hadsereg propaganda) propaganda előadások, marxista tanfolyamok

A „Munka” című nyomtatott lap és a szorosabb értelemben vett propaganda iratok, - plakátok és filmek

Múzeumok és tudományos gyűjtemények, magángyűjtemények rekvirálása

Könyvtárügy

Tudomány, irodalom és művészet (tudományos és irodalmi társaságok; a direktóriumok szerepe, folyóiratok; szépirodalmi lapok és művek; színház, zene, tudósok, írók és művészek katasztere, a Szellemi Termékek Országos Tanácsa.)

Levéltárügy

Sajtó (az eddigi pontokban felsoroltakon kívül; politikai irodalom)

X. Egészségügy

Népbiztoság

A proletárdiktatúra és az orvosi rend. Az orvosok szocializálása

Az Országos Orvos-Szövetség „beszüntetése”

Az Orvosok Szakszervezete

Lakásügy (hygienikus [!] szempontból). Táplálkozás, élelmiszer beszerzés, fűrésztés, fürdőügy

Kórházak. Ápolószemélyzet. Szanatóriumok

Klinikák. Orvosi fakultás

Fertőtlenítő intézet. Bakteriológus [!], illetve egészségügyi laboratóriumok

Tiszti főorvosi hivatal, kerületi tiszti orvosok

Munkásbiztosító pénztárak

Hadigondozás. Rókkantügy

Katonai egészségügy

Gyógyszerészet

Gyermekvédelem

Nőnemű orvosok szerepe

Utóhangok:

(A MONE {Magyar Orvosok Nemzeti Egyesülete} keletkezése

Igazoló eljárások lefolytatása a különböző testületekben, társulatokban stb.

Az egyetemi előadások szünetelése és annak okai.)

XI. Közélelmezés

Ácsorgás. Jegyrendszerek

Vörös hadsereg részére történt rekvirálás

A falu rezisztenciája

Batyuzás.

XII. A lakásügy

XIII. Szereplő egyének és azok életrajzi adatai

Népbiztosok

Politikai megbízottak

Exponált egyéniségek

Bolsevikiek [!] lehető teljes névjegyzéke

XIV. A bolsevista üzelmek a vidéken

Salgótarján

Miskolc

Kassa

Szatmár

Debrecen

Szolnok

Kecskemét

Szeged

Kalocsa

Ráckeve

Székesfehérvár

Veszprém

Győr

Esztergom

Pápa

Sopron

Szombathely

Nagykanizsa

Kaposvár

Szekszárd

Kapuvár

Léva

Nagyvárad

XV. Ellenforradalmak (bel- és külföldön)

XVI. A megszálló csapatok és a bolsevizmus

3.

Csánki Dezső körrendelete az adatgyűjtés határidejéről

Budapest, 1920. május 28.

Az ún. Tanácsköztársaság történeti

adatainak gyűjtésére szervezett

Országos Bizottság

I. Országház utca 29.

69/1920.

Hivatkozással a nagyméltóságú belügyminiszter úrnak 1920. január 2-án 380/1920. illetve 1920. április 13.-án ad 308/1920. szám alatt kelt rendeletére, amellyel a törvényhatóságokat (az ad 380/1920. sz. rendeletben az újabban felszabadult törvényhatóságokat) az ún. tanácsköztársaság adatainak gyűjtésére szervezett Országos Bizottság (TAGYOB) felállításáról értesítette és a törvényhatóságokat az erre vonatkozó munkában való részvételre hívta fel, - mint az Országos Bizottság elnökének, van szerencsém útbaigazításul még a következőket közölni.

Az általam folyó évi március 16-án - a megszállás alól újabban felszabadult törvényhatóságoknak pedig május 4-én (19/1920 sz. a.) megküldött, a gyűjtés anyagát és beosztását tartalmazó vázlat útbaigazítást ad, hogy e munkálatoknál mily szempontokat kell figyelembe venni, az ugyanakkor megküldött *módszeres Utasítás* pedig, hogy a gyűjtés miként legyen eszközözendő. A gyűjtés megszervezésében azonban - mint a hozzám beérkezett válaszok mutatják - a törvényhatóságok nem egységesen járnak el.

A fenti (380 és ad 380/1920.) szám alatt idézett b. ü. Min. rendelet a törvényhatóságokban az ottani közhatalóságokat, testületeket, s erre hivatott magánegyéneket a törvényhatóság első tisztviselőjének vezetése mellett a gyűjtés munkálataiba bevonni tervezi; a törvényhatóságok ebbeli munkáját pedig inkább csak az *adatgyűjtés egységessége érdekében* véli az Országos Bizottság által irányítandónak. Az államháztartás mai viszonyai csakugyan nem is teszik lehetővé, hogy e célra külön központi szerv állíttassék fel, és az egész gyűjtés, a helyi munkálatok is, e központból intéztessenek. Az sem látszik elegendőnek, hogy a helyi munkálatokkal egyetlen tisztviselő bízzassék meg, mert azt a munkát az illető vagy nem bírja, vagy csak *tökéletlenül fogja elvégezni*. Az nagyon célravezető, ha a törvényhatóság valakit kijelöl a munka vezetésére, a belügyminiszter úr inteniója azonban az, hogy ezt a megbízottat a törvényhatóság teljes törvényes tekintélyével támogassa s a munkába a *törvényhatóság társadalma* is belevonassék. Erre a legalkalmasabb mód *egy helyi bizottság megalakítása* amelynek feladata lenne, hogy a gyűjtés munkájának jelentékeny részét ennek tagjai vegyék át, s így a proletár-diktatúrára és a terrorra vonatkozó történelmi anyag minden oldalulag összegyűjthető legyen.

Kívánatos tehát, hogy *minden törvényhatóság központjában az alispán, vagy polgármester, vagy a törvényhatóság által megbízott más tisztviselő vezetésével, illetve előadósága mellett egy állandó, az Országos Bizottsággal közvetlenül érintkező törvényhatósági központi adatgyűjtő bizottság alakíttassék*. Ennek feladata az *Utasításban adott irányelvek szerint*, s az adatgyűjtés *Vázlatában közölték figyelembevételével* a munka megindítása, azután pedig a hivatalos adatok, visszaemlékezések és vallomások alapján a beérkező anyag elrendezése.

Ha a polgármester, járási főszolgabíró, továbbá a községi és körjegyző urak, mint akik az elmúlt szomorú korszakban a legalaposabb ismerői voltak ezen társadalom- és nemzetellenes jelenségeknek és tömegmozgalmaknak, más irányú hivatalos elfoglaltságaik mellett a helyi adatgyűjtést nem tudnák egyedül elvégezni, ezen célra minden járási és városi székhelyen is külön (al)bizottság alakítandó, s e bizottsággal, a kérdéses *Utasítás* illetve *Vázlat* az eljárás egyöntetűsége végett - a törvényhatósági központi Bizottság által - szintén közlendők.

Az adatgyűjtésre helyi szakemberek kérendők fel. Például egy járási székhelyen a *közigazgatási* részt a járási főszolgabíró támogatásával egy felkért úr, a *gazdasági* életre vonatkozót valamelyik földbirtokos vagy intéző, a *vallás- és közoktatásügyre* vonatkozót egy lelkes vagy tanár, a *közegészségügyit* a járási tiszt orvos stb. gyűjthetik össze. Az illetők a helyi bizottság vezetője által a törvényhatóság első tisztviselője nevében kérendők fel e munkában való részvételre. Megjegyzem, hogy az *igazságügyi* részt egészen önállóan az *igazságügy minisztérium* vezeti, a *gazdasági életet* illető statisztikai adatok pedig a *Központi Statisztikai Hivatal* által megküldött kérdőíveken, egyenesen a nevezett hivatalnak küldendők be. Az igazságügyi rész tehát nem tartozik a helyi bizottságok ügykörébe; a gazdasági részt illetőleg pedig a helyi bizottságoknak nem a statisztikai anyag gyűjtésével, hanem a külső események összeállításával kell foglalkozniuk.

Mint hogy az anyag beszolgáltatásának időpontját az Országos Bizottság 1920. szeptember 1-ben állapította meg, kívánatos, hogy a megyei bizottságok a járási és városi bizottságok összegyűjtött anyagának a megyei bizottsághoz való betérjesztése időpontjául legkésőbb 1920. augusztus 1-jét tűzzék ki.

Budapest, 1920. évi május hó 28-án.

Dr. Csánki Dezső

helyettes államtitkár

az Országos Bizottság elnöke

Irat jelzete: MNL GYMSM SL XV-86-I-343. - Stencil másolat, hátlapon Sopron szabad királyi város tanácsa iktatóbélyegzője 9276 sz. Érck.: 1920. jún. 8.

4.

Csánki Dezső körlevele a beadási határidőről

Budapest, 1920. december 21.

a)

Az ún. Tanácsköztársaság történeti
adatainak gyűjtésére szervezett
Országos Bizottság
I. Országház utca 28.

178/1920.

A város t. polgármesteri hivatalának

Sopron.

Az ún. Tanácsköztársaság történeti adatainak gyűjtésére szervezett Országos Bizottság intézőbizottsága figyelembe véve a több helyről megnyilvánult kívánságot, legutóbbi ülésén elhatározta, hogy a vidéki jelentések és a gyűjtött anyag beszolgáltatásának időpontját, nehogy esetleg egy előbbi határidő azok teljességét befolyásolja, *legkésőbb* 1921. március 1-ben állapítja meg.

Amidőn erről a t. polgármesteri hivatalt értesíteni szerencsém van, felkérem, hogy a megindított gyűjtés jelenlegi állapotáról sürgősen tájékoztatni szíveskedjék.

Budapest, 1920. évi december hó 21-én.

Dr. Csánki Dezső

h. államtitkár

az Országos Bizottság elnöke

Irat jelzete: MNL GYMSM SL XV-86-I-343. - Stencil másolat, hátlapon Sopron szabad királyi város tanácsa iktatóbélyegzője 0192 sz. Érk.: 1921. jan. 5., Választ tisztázta: Varga 1921. jan. 11.. Ellenőrizte: Kály, 1921. jan. 12.

Címkék:

[Magyar Országos Levéltár](#) ^[2]

[TAGYOB](#) ^[3]

[Tanácsköztársaság](#) ^[4]

[KSH](#) ^[5]

[Központi Statisztikai Hivatal](#) ^[6]

[Lenin-fiúk](#) ^[7]

[ellenforradalom](#) ^[8]

[Csánki Dezső](#) ^[9]

Kiadás: 14. évfolyam (2014) 4. szám

Forrás webcím: <https://www.archivnet.hu/hiteles-adatok-alapjan-irassek-meg>

Hivatkozások

[1] <https://www.archivnet.hu/hiteles-adatok-alapjan-irassek-meg>

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-orzasgos-leveltar>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/tagyob>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/tanacskozrtarsasag>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/ksh>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kozponti-statisztikai-hivatal>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/lenin-fiuk>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/ellenforradalom>

[9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/csan-ki-dezso>